

Ahto KENNIK

KUTSEHARIDUSSÜSTEEMI ARENG JA OSA OSKUSTÖÖLISTE ETTEVALMISTAMISEL EESTIS AASTAIL 1959—1965

Nõukogude Eesti haridusloo üht seni suhteliselt vähe uuritud tahku — kutsehariduse korraldust ning kutsekoolide osa vabariigi töölisklassi kujunemisel — on kirjutise autor käsitlenud kahes varasemas töös. 1979. aastal ilmunud artiklis vaadeldi kutsekoolide kujunemist pärast Suurt Isamaasõda, järgmises kutsekoolide arengukäiku 1950. aastail kuni uue, 1958. aastal vastuvõetud kooliseaduse alguseni.¹ Praeguses kirjutises on eelmiste sisulise jätkuna jälgitud kutseharidussüsteemis 1960. aastate esimesel poolel toimunud muutusi. Nagu kaks eelmist, tugineb ka käesolev kirjutis põhiliselt arhiivimaterjalidele, mida täiendavad kutsehariduse küsimusi ühel või teisel viisil käsitlevad trükised. Artiklis analüüsitakse 1960. aastate algul toimunud koolireformi mõju kutseharidussüsteemi kujunemisele, kutsehariduse ja kutsekoolide põhilisi arengusuundi, oskustööliste ettevalmistamise tulemusi ning kutsekoolide osa vabariigi sotsiaalses arengus.

20. sajandi kuuenda kümnendi lõpul ja seitsmenda algul arenes märgatavalt NSV Liidu rahvamajandus. NLKP XXI kongressil (jaanuar-vebruar 1959) tehti kokkuvõtteid sotsialistliku ülesehitustöö senistest saavutustest. Nenditi, et sotsialism on võitnud täielikult ja lõplikult.² Lähemad tegevussuunad arenenud sotsialismi ajajärguks määrati kindlaks partei XXII kongressil (oktoober 1961). Rahvamajanduses asetati pearõhk tootmise komplekssele mehhaniseerimisele ja automatiseerimisele ning teaduse uusimate saavutuste rakendamisele.³

Partei kongresside otsuseid ellu viies arendas nõukogude rahvas 1960. aastail edukalt tööstust, põllumajandust, teadust ja kultuuri. Tööliste ja teenistujate arv kasvas 56 miljonilt 1958. aastal 76,9 miljonini 1965. aastal.⁴

1958. aasta detsembris NSV Liidu Ülemnõukogu poolt vastuvõetud seadusega «Kooli ja elu sidemete tugevdamisest ning haridussüsteemi edasiarendamisest NSV Liidus» kehtestati meie maal 8-klassiline koolikohustus. NSV Liidus hakati eri tüüpi kutsekoole reorganiseerima ühtset tüüpi linna- ja maakutsekoolideks. Suurendati õpilaste vastuvõttu kutsekoolidesse: kui 1958. aastal võeti NSV Liidu ulatuses kutsekoolidesse vastu 691 000, siis 1965. aastal juba 1 151 000 õpilast.⁵

¹ KENNİK, A. Tööjõureservide süsteemi õppeasutused oskustööliste ettevalmistajatena Eesti NSV-s sõjajärgseil aastail (1944—1950). — ENSV TA Toim. Ühisk., 1979, nr. 1, 13—26; KENNİK, A. Kutseharidussüsteemi õppeasutuste osast kvalifitseeritud tööliskaadri ettevalmistamisel Eestis 1951—1958. — ENSV TA Toim. Ühisk., 1981, nr. 2, 157—168.

² NLKP erakorraline, kahekümne esimene kongress. Kongressi resolutsioonid ja otsused sm. N. S. Hruštšovi ettekande «NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastais 1959—1965» põhjal. — Rmt.: Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused. IV osa. 1954—1959. Tln., 1974, 398, 411.

³ NLKP kahekümne teine kongress. Kongressi resolutsioonid ja otsused NLKP Keskkomitee aruande põhjal. — Rmt.: Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused. V osa. 1959—1965. Tln., 1974, 172.

⁴ Народное хозяйство СССР в 1965 г. Статистический ежегодник. М., 1966, 557.

⁵ Samas, 585.

Koos teiste liiduvabariikidega jätkas majandusliku, sotsiaalse, poliitilise ja vaimse arengu kõigis suundades edasilikumist ka Nõukogude Eesti. Edasi arenes vabariigi rahvamajandus. Kõigis tööstusharudes rajati uusi käitisi, pidevalt kasvas tööstuse kogutoodang. Põllumajanduses vähenes kooperatiivse ja suurenes riikliku sektori osa. Masina-traktorijaamade likvideerimisel müüdi enamik masinaid kolhoosidele. Kolhoosides hakati maksma rahalist töötasu. Järjest rohkem tehti maaparandustöid, laienes elektrienergia kasutamine. Kui 1958. aastal oli elektrienergiaga varustatud 58,8% kolhoosidest ja 95% sovhoosidest, siis 1965. aastal olid kõik majandid elektrifitseeritud.⁶ Arenes tööstuslikel meetoditel põhinev ehitustegevus, rohkesti ehitati uusi tootmishooneid tööstus- ja põllumajandusettevõtetele. Töötajate arv Eesti NSV rahvamajanduses kasvas 401 000-lt 1958. aastal 551 700-ni 1965. aastal.⁷

Teaduse ja tehnika kiire areng ning nende saavutuste rakendamine rahvamajanduses nõudsid üha suuremaid teadmisi ja oskusi ka tulevastelt oskustööliselt. Eesti NSV Ülemnõukogu poolt 24. aprillil 1959 vastuvõetud seaduses «Kooli ja elu sidemete tugevdamisest ning haridussüsteemi edasiarendamisest Eesti NSV-s»⁸ peeti üld- ja keskeriharidussüsteemi kõrval vajalikuks täiustada ka kutseharidussüsteemi ning parandada oskustöölise ettevalmistamist nii maal kui linnas. Hariduselu pidi kõigis lülides ümber korraldatama 3—5 aasta jooksul alates 1959/60. õppeaastast. Nähti ette oskustöölise ettevalmistamine kutsekoolides põhiliselt 8-klassilise kooli, mõnedel erialadel aga täieliku keskerihariduse baasil. Ka Eesti NSV-s suurendati õpilaste vastuvõttu kutsekoolidesse: kui 1959. aastal võeti vastu 2438, siis 1965. aastal juba 4192 õpilast.⁹

Nõukogude Eestis oli keskse organina korraldanud kutsekoolide tööd ja organiseerinud oskustöölise väljaõpet Eesti Vabariiklik Tööjõureservide Valitsus. Uue kooliseaduse elluviimisel pidasid EKP Keskkomitee ja Eesti NSV Ministrite Nõukogu vajalikuks parendada ka kutsehariduse juhtimist. 1959. aasta septembris reorganiseeriti senine Eesti Vabariiklik Tööjõureservide Valitsus Eesti NSV Ministrite Nõukogu Kutsehariduse Peavalitsuseks, mille juhatajaks sai Tööjõureservide Valitsuse senine ülem Aleksei Šiškin. Kutsehariduse Peavalitsusele allutati kõik endised tööjõureservide koolid, nendest üks tehniline kool (Tallinnas), üks tehniline kutsekool (Kaagveres), üks raudteekool (Tallinnas), kaks tööstuskooli (nr. 2 Tallinnas ja nr. 13 Tartus), kaks tehnilist erikutsekooli (nr. 2 Tallinnas ja nr. 3 Kingissepas), viis ehituskooli (nr. 1, nr. 17 ja nr. 19 Tallinnas, nr. 20 Pärnus ja nr. 3 Jõhvis), kaks põllumajanduse mehhaniseerimise tööstuskooli (nr. 3 Tartus ja nr. 1 Paides), viis põllumajanduse mehhaniseerimise kooli (nr. 5 Helmes, nr. 6 Järva-Jaanis, nr. 8 Põltsamaal, nr. 9 Vigalas ja nr. 11 Viljandis) ning üks vabrikukool (nr. 22 Tallinnas), kokku 20 õppeasutust.¹⁰ Sama aasta sügisel võeti Kutsehariduse Peavalitsuse süsteemi üle veel kuus ametkondlikku kutsekooli — Eesti NSV Rahvamajanduse Nõukogu kolm vabriku-tehaseõpilaste kooli (üks Balti Manufaktuuri, teine Kreenholmi Manufaktuuri juures ning Toiduainete Tööstuse Vabriku-tehaseõpilaste Kool), Eesti NSV Kaubandusministeeriumi Oppekombinaat, Eesti NSV Kultuuriministeeriumi Kinotehnikakool ja Eesti NSV Kohaliku Majanduse Ministeeriumi Oppekursuste

⁶ Kala, K. Eesti NSV elektrifitseerimise ajalugu (XIX sajandi lõpust 1965. aastani). Tln., 1974, 184, 251.

⁷ 25 aastat Nõukogude Eestit. Statistiline kogumik. Tln., 1965, 83; Eesti NSV rahvamajandus 1980. aastal. Statistika aastaraamat. Tln., 1981, 205.

⁸ Eesti NSV Teataja, 1959, nr. 31, art. 164.

⁹ Поорт Х. Развитие системы профессионально-технического образования Эстонской ГССР в 1959—1980 гг. — Изв. АН ЭССР. Обществ. н., 1984, № 1, 32.

¹⁰ Nende õppeasutuste (välja arvatud 1959. a. rajatud Vabrikukool nr. 22) lähem iseloomustus: Kennik, A. Kutseharidussüsteemi õppeasutuste osast, 159—164.

Baas.¹¹ Neist viimane reorganiseeriti kohe Tööstuskooliks nr. 14.¹² Kutsehariduse Peavalitsuse süsteemis valmisid õppe- ja tootmishooned kahele õppeasutusele. Arvestades suurt vajadust ehitustööliste järele paigutati nendesse ehituskutsekoolid. Septembris alustas tegevust Ehituskool nr. 24 (Kallastel), oktoobris Ehituskool nr. 23 (Narvas).¹³ Nii kasvas Kutsehariduse Peavalitsuse süsteemi õppeasutuste arv 1959. aasta lõpuks 28-le.

Hariduse arendamise uusi suundi silmas pidades toimus järgnevate aastate jooksul kutsekoolide võrgu ümberkorraldamine.

1960. aastal reorganiseeriti vabariigi rahvamajandusele oskustööliste otstarbekohasemaks ettevalmistamiseks kuus õppeasutust, tegevuse lõpetas kaks. Augustis-septembris kujundati põllumajanduse mehhaniseerimise tööstuskoolid (Paides ja Tartus) ning Põllumajanduse Mehhaniseerimise Kool nr. 11 (Viljandis) vastavalt tööstuskoolideks nr. 16, nr. 17 ja nr. 18.¹⁴ Tallinnas asunud Toiduainete Tööstuse Vabrikutehaseõpilaste Kool ja Kaubanduse Õppekombinaat ühendati Tööstuskooliks nr. 15.¹⁵ Et Tööstuskool nr. 13 (Tartus) oli kestvalt töötanud ehitusalase profiiliga, muudeti õppeasutuse kooli nimetuse ja töötingimuste kooskõlla viimiseks Ehituskooliks nr. 25.¹⁶ Otstarbekohaseks ei osutunud enam 1957. aastal rajatud 12-aastase õppeajaga Tehniline Kutsekool nr. 1 (Kaagveres). Eesti NSV Ministrite Nõukogu otsuse alusel anti viimane tagasi vabariigi Haridusministeeriumile.¹⁷ Vajalike töötingimuste puudumisel lõpetas tegevuse puuvillakombinaadi «Balti Manufaktuur» juures asunud Vabrikutehaseõpilaste Kool. Kooli õpilaste väljaõpetamine lõpetati V. Klementi nimelise Tallinna Tehnilise Erikutsekooli juures.¹⁸

1962. aasta suvel said üldhariduskoolides tunnistuse esimesed linnud 8-klassilise kooli lõpetanud. Sügisel seisis osal neist ees haridustee jätkamine kutsekoolides. Kooskõlas uue kooliseadusega kehtestasid EKP Keskkomitee ja Eesti NSV Ministrite Nõukogu, et 8-klassilise kooli lõpetanud noorte ettevalmistamine tootmistegevuseks peab edaspidi toimuma linna- ja maakutsekoolide kaudu. Olenevalt erialade keerukusest tuli noortele kutsealane ettevalmistus anda linnades 1—3- ning maal 1—2-aastase õppeaja jooksul.

Ülaltoodut silmas pidades reorganiseeris Kutsehariduse Peavalitsus uue õppeaasta alguseks linnakutsekoolideks tehnilise kooli, raudteekooli, Tööstuskooli nr. 14, Vabrikukooli nr. 22 (kõik Tallinnas) ja Ehituskooli nr. 24 (Kallastel). Maakutsekoolideks reorganiseeriti Tööstuskool nr. 16 (Paides) ja Tehniline Erikutsekool nr. 3 (Kingissepa).¹⁹

Lõplik üleminek üldisele 8-klassilisele kooliharidusele toimus 1962/63. õppeaastal. Selle õppeaasta jooksul viidi lõpule ka kutsekoolide ümberkorraldamine linna- ja maakutsekoolideks. 1. jaanuarist 1963 reorganiseeriti maakutsekoolideks põllumajanduse mehhaniseerimise koolid nr. 8 (Põltsamaal), nr. 9 (Vigalas), nr. 5 (Helmes) ja nr. 6 (Järva-Jaanis).²⁰ Linnakutsekoolideks reorganiseeriti Tallinna Kinetehnikakool²¹ ja kombinaadi «Kreenholmi Manufaktuur» juures asunud Vabrikutehaseõpilaste Kool.²² 1. septembriks reorganiseeriti linnakutsekoolideks tööstuskoolid nr. 15

¹¹ Eesti NSV Oktoobrirevolutsiooni ja Sotsialistliku Ülesehituse Riiklik Keskarhiiv (=ENSV ORKA), f. R-1941 (Eesti NSV Ministrite Nõukogu Kutsehariduse Komitee), n. 2, s. 124, l. 1—5; n. 4, s. 383, l. 65.

¹² ENSV ORKA, f. R-1941, n. 2, s. 123, l. 241.

¹³ Samas, l. 230, 239.

¹⁴ ENSV ORKA, f. R-1941, n. 2, s. 128, l. 261.

¹⁵ Samas, l. 290.

¹⁶ ENSV ORKA, f. R-1941, n. 2, s. 127, l. 283.

¹⁷ ENSV ORKA, f. R-1941, n. 2, s. 128, l. 123.

¹⁸ ENSV ORKA, f. R-1941, n. 2, s. 129, l. 237.

¹⁹ ENSV ORKA, f. R-1941, n. 2, s. 141, l. 158.

²⁰ ENSV ORKA, f. R-1941, n. 2, s. 143, l. 194.

²¹ Samas, l. 176.

²² Samas, l. 142.

(Tallinnas) ja nr. 18 (Viljandis) ning ehituskoolid nr. 1 (Tallinnas), nr. 3 (Jõhvis), nr. 20 (Pärnus), nr. 23 (Narvas) ja nr. 25 (Tartus), 1. oktoobriks Tööstuskool nr. 17 (Tartus) ja Ehituskool nr. 17 (Tallinnas).²³

Üheaegselt üldise 8-klassilise koolikohustuse kehtestamisega ning sellest tuleneva koolivõrgu reorganiseerimisega muutus põhjalikult ka üldhariduse sisu ning õppe- ja kasvatustöö korraldus. I—VIII klassis suurenes tööpõetuse ja töökasvatuse osakaal, IX—XI klassis võeti õppeplaani tootmisõpetus, s. o. teoreetiline ja praktiline väljaõpe mingil kutsealal.²⁴ Laiendati ka keskhariduse ulatust.

Põhikontingendiks, kellest kutsekoolide õpilaskonda hakati komplekteerima, said 8-klassilise kooli lõpetanud noored. Lähtudes praktilisest vajadusest, lubati nende kõrval (erandkorras, vabariigi valitsuse sellekohase otsuse põhjal) võtta õppima ka väiksema haridusega isikuid. Seetõttu astus neil aastail kutsekoolidesse varasematel aastatel 7-klassilise kooli lõpetanud, aga ka 6- ja isegi 5-klassilise haridusega noori. Nii oli 1963. aastal kutsekoolidesse võetud 3865 õpilaset väiksem kui 8-klassiline haridus 983 noorel (ehk 26,4% -l vastuvõetuid).²⁵ Kuna kutsekoolide õppeaja bilanss (see oli koostatud arvestades minimaalset ajakulu eriala õpetamiseks) ei võimaldanud üldharidusainete täiendavat õpetamist, hakati 8-klassilist haridust mitteomavaid õpilasi suunama üldhariduslikule edasiõppimisele töölis- ja maanoorte õhtukoolidesse.²⁶

Uus linna- ja maakutsekoolide võrk sai järgnevatel aastatel oskustööliste kaadri ettevalmistamise n.-õ. põhiseepikojaks. Ometi tuli siingi teha täiendavaid ümberkorraldusi: vastavalt rahvamajanduse vajadustele avati kas uusi koole või erialasid, korraldati ümber olemasolevaid. Kogu kutsekoolide võrgu kujundamisel tuli mõnele erialale ühel või teisel põhjusel pöörata suuremat tähelepanu.

1959. aastast keskendati kutsekoolidesse kutseliste autojuhtide ettevalmistamine 4-kuulistel kursustel (õhtused kursused kestsid kaks kuud kauem). Põhiliselt ettevõtete ja organisatsioonide, samuti sovhooside ja kolhooside suunatud, kuid ka individuaalkorras õppijaid hakkasid lepingute alusel III liigi autojuhi kutseks ette valmistama kaheksa õppeasutust: põllumajanduse mehhaniseerimise tööstuskoolid nr. 1 ja nr. 3, põllumajanduse mehhaniseerimise koolid nr. 5, nr. 6, nr. 8, nr. 9 ja nr. 11 ning Tehniline Erikutsekool nr. 3.²⁷ Tallinnas rajati endise Autokooli baasil spetsiaalne õppeasutus — Vabrikukool nr. 22 (autokool).²⁸ Viimases korraldati ka täiendõppusi autojuhtide kvalifikatsiooni tõstmiseks, et saada II ja I liigi juhiluba (need kursused kestsid 2,5 kuud).

Autojuhtide väljaõpetamine jätkus ka reorganiseeritud linna- ja maakutsekoolides. 1963. aasta oktoobris liideti kutsekoolide võrgu ökonomsemaks korraldamiseks õhtuse (vahetusega töötava) Linnakutsekooliga nr. 2 (endine Vabrikukool nr. 22) kinomehaanikuid ettevalmistav Linnakutsekool nr. 7. Ühendamise järel jätkati vahetustega töötavas Linnakutsekoolis nr. 2 (isemajandavas autokoolis) nii autojuhtide ettevalmistamist ja kvalifikatsiooni tõstmist kui ka kinomehaanikute väljaõpet.²⁹

Oluliselt muutus kaadri ettevalmistamine põllumajandusele. Mehhanisaatorite väljaõppe odavamiseks ja kvaliteedi parandamiseks hakati 1960. aastast õpilaste ülalpidamise kulused põllumajanduse mehhaniseerimise koolides kandma nende majandite arvele, kellele kaadrit ette valmis-

²³ ENSV ORKA, f. R-1941, n. 11, s. 1, l. 2 ja 30.

²⁴ Kelder, H. Üleminek 8-klassilisele koolikohustusele ja koolivõrgu areng Eestis NSV-s aastail 1959—1965. — Rmt.: Hariduse ja kooli ajaloost Eestis. Koostanud ja toimetanud Endel Laul. Tln., 1979, 117, 118.

²⁵ ENSV ORKA, f. R-1941, n. 11, s. 10, l. 24, 25.

²⁶ ENSV ORKA, f. R-1941, n. 11, s. 74, l. 71.

²⁷ ENSV ORKA, f. R-1941, n. 2, s. 122, l. 276, 278; s. 370, l. 123.

²⁸ ENSV ORKA, f. R-1941, n. 4, s. 360, l. 44; s. 370, l. 123.

²⁹ ENSV ORKA, f. R-1941, n. 11, s. 5, l. 67; s. 21, l. 108.

tati. Õpilasi hakati vastu võtma lepingu alusel vastavalt majandite suunamiskirjadele.³⁰ Tootmispraktika ajal hakkasid kolhoosid ja sovhoosid õpilastele tehtud töö eest tasuma majandis kehtivate hinnete ja normide alusel. 1962. aastast kehtestati ühtset tüüpi maakutsekoolidele põllumajanduskaadri ettevalmistamiseks kindlad erialad: traktoristid-masinistid, loomakasvatusefarmide mehhanisaatorid, maaparandustööde mehhanisaatorid, traktorite, autode ja põllutöömashinade remondilukksepad, elektrimontööririd, sepad-keevitajad.³¹ Ka maakutsekoolid komplekteerisid õpilasi majandite suunamiskirjade alusel. Lepingu alusel võis maakutsekoolides noori välja õpetada teistelgi kutsealadel. Sel juhul tuli majanditel täielikult katta õppekulud.

Põllumajanduse mehhaniseerimise koolides õpiti peamiselt traktoristimasinisti kutseala. Väljaõppeks kulus üks aasta. Kahe aasta jooksul valmistati ette laia profiiliga traktoriste-masiniste. Viimastele anti põllutöömashinate kohta märksa laiemaid teoreetilisi ja praktilisi teadmisi, ühtlasi omandasid nad lukksepa kutse. 1962. aastast võeti põllumajanduse mehhaniseerimise koolides üha enam suund laia profiiliga mehhanisaatorite ettevalmistamisele³², kooliseadusandlusest tuleneva õppeaja pikenedesega mindi aga reorganiseeritud maakutsekoolides täielikult üle laia profiiliga mehhanisaatorite väljaõpetamisele. Kaheaastane õppeaeg kehtestati ka karjafarmide mehhanisaatorite, ekskavaatorijuhtide, maaparandustööde mehhanisaatorite ja põllutöömashinate remondilukkseppade ettevalmistamisel. Elektrimontööriride väljaõpetamisel pikendati õppeaega 10 kuult poolteise aastani.

Hoolimata traktoristide-masinistide küllaltki arvukast ettevalmistamisest jäi neid kaadri suure voolavuse ja majandite üha kasvava masinapargi tõttu ikkagi vajaka. Seda arvestades juhtisid EKP Keskkomitee ja vabariigi valitsus Kutsehariduse Peavalitsuse tähelepanu vajadusele suurendada kutsekoolides mehhanisaatorite ettevalmistamist. Vabariigi juhtorganite suuniseid täites suurendati juba 1962. aastal noorte vastuvõttu põllumajanduskutsekoolidesse 358 inimese võrra.³³ Ühtlasi hakati sellest ajast kutseharidussüsteemi õppeasutustes põllumajanduse mehhanisaatorid välja õpetama ja nende kvalifikatsiooni tõstma kursustel statsionaarse õppetöö väliselt.

Elektrienergia üha ulatuslikuma kasutamise tõttu põllumajanduses vajati maal järjest rohkem elektrimontööre. Seda silmas pidades avas Kutsehariduse Peavalitsus 1. novembrist 1962 Väike-Maarjas põllumajanduse elektrifitseerimise erialaga Maakutsekooli nr. 27.³⁴ Esialgu võeti vastu 100 õpilast, see arv taheti kooli laiendamisel tõsta 250-le. Kuna kooli läbilaskevõime pidi rahuldama vabariigi põllumajanduse vajadused elektrikute järele, lõpetati elektrimontööriride väljaõpetamine maakutsekoolides nr. 30 (Helmes) ja nr. 31 (Järva-Jaanis).

1950. aastate teisel poolel oli kutsekoolides tunduvalt vähenenud metallitöölise ettevalmistamine (peamiselt liidulise alluvusega baasettevõtete koolidest loobumise tõttu). Vabariigi tööstus aga vajas metalliste rohkem, kui suutis anda ainus sellealane õppeasutus — Tööstuskool nr. 2. Kutsehariduse Peavalitsus ühendas 1. septembrist 1962 Tööstuskooliga nr. 2 Ehituskooli nr. 19. Ühendatud õppeasutus nimetati Linnakutsekooliks nr. 6 ja seal hakati välja õpetama metallitöölisi, nagu treialeid, tööstusseadmete remondilukkseppi, tööriistalukkseppi, elekterkeevitajaid, samuti oskustöölisi laevaremondi erialadel. Baasettevõteteks kinnitati tehas «Volta», Tallinna Masinaehitustehas ja teised Tallinna suuremad

³⁰ ENSV ORKA, f. R-1941, n. 2, s. 127, l. 37.

³¹ ENSV ORKA, f. R-1941, n. 11, s. 74, l. 13.

³² ENSV ORKA, f. R-1941, n. 2, s. 146, l. 199.

³³ ENSV ORKA, f. R-1941, n. 11, s. 17, l. 48.

³⁴ ENSV ORKA, f. R-1941, n. 2, s. 142, l. 119.

ettevõtted. Kool sai uued õppehooned, õpilaste hulk tõsteti 425-le ning õppeasutus muutus üheks suuremaks kutsekooliks vabariigis.³⁵ Metallitöölise ettevalmistamist organiseeriti ka teistes õppeasutustes. Tööriistalukkseppi hakati ette valmistama raudteele kaadrit väljaõpetavas Linna-kutsekoolis nr. 3 ja kalanduskaadrit koolitavas Linnakutsekoolis nr. 1³⁶, treialeid, tööriista- ja remondilukkseppi Tartu Linnakutsekoolis nr. 17³⁷.

Ehitustööde mahu märgatav laienemine vabariigis nõudis tähelepanu sellealase kaadri väljaõpetamisele. 1950. aastate keskel oli ehituskoolides kasvanud õpilaste arv, mitmekesisestunud nende koolide erialane profiil, õppeaeg pikenenud põhiliselt kahe aastani.³⁸ See tendents jätkus ka järgmisel kümnendil. Kasvava ehitustegevuse vajaduste rahuldamiseks püüti eeskätt suurendada ettevalmistatavat õpilaskontingenti. 1959. aasta lõpul avati uued 200-kohalised ehituskoolid Kallastel ja Narvas. Kaks aastat hiljem valmis Tallinnas uus avar koolihoone Ehituskoolile nr. 17, mis võimaldas viia õpilaste arvu 375 inimeseni ning avada uusi erialasid.³⁹

Siiski jäi ehitustöölise ettevalmistamise tolleaegsete võimaluste ja ehitusorganisatsioonide kasvava kaadrinõudluse vahe märgatavaks. Seetõttu tegi EKP Keskkomitee pleenum 1960. aasta detsembris Kutsehariduse Peavalitsusele ülesandeks valmistada aastail 1961—1963 kutsekoolides üle kehtestatud plaani ette veel 550 ehitustöölise.⁴⁰ Et kutsekoolides vabad lisaõppepinnad puudusid, lubati neil aastail erandkorras koolitada ehitustöölisi ka 10-kuuliste õppeprogrammide alusel.

Ehituskoolide reorganiseerimisega linnakutsekoolideks ja uute õppeprogrammide kehtestamisega pikenes õppeaeg mitmel erialal (krohvijad-plaatijad-maalrid, müürsepad-konstruksioonide monteerijad jt.) kolme aastani. Seoses terava vajadusega ehitustöölise järele lubas vabariigi valitsus lühendada õppeaega liiterialadel ühe aasta võrra.⁴¹ Vastavad õppegrupid varustati kahele õppeaastale kohandatud individuaalõppeplaanidega ning nad lõpetasid õpingud seetõttu ettenähtust aasta varem. Vabanenud õpilaskohtadele võis vastu võtta uued õpilased. Sellega suurenes ehituskoolide läbilaskevõime.

1960. aastate algul iseloomustas vabariigi ehitustegevust kasvav vajadus laia profiiliga ehitustöölise, samuti monteerijate ja mehhanisaatorite järele ja üldehituserialade mõningane taandumine. See kajastus ka ehituskoolide profiilis: puuseppade, maalrite, müürseppade, krohvijate ja teiste kitsa profiiliga erialade kõrval hakati üha enam koolitama oskustöölisi liiterialadel, nagu müürseppi-krohvijaid, krohvijaid-plaatijad-maalreid, betoonijaid-armeerijaid ja teisi. Industriaalse ehitusviisi arengut arvestades suurendati kutsekoolides monteerijate ja kraanajuhtide ettevalmistamist. Ehituskoolides nr. 1, nr. 3 ja nr. 25 avati müürsepa-monteerija, ehituskoolides nr. 3 ja nr. 17 kraanajuhi eriala. 1962/63. õppeaastast alustati Ehituskoolis nr. 17 täiendavalt elektrimontööride, Ehituskoolis nr. 23 konstruksioonide monteerijate ja Ehituskoolis nr. 3 lukkseppade-monteerijate ettevalmistamist. Ekskavaatorijuhte ehituste tarvis hakkas koolitama Tööstuskool nr. 16 Paides. Suurenes torulukkseppade ettevalmistamine. Teiste rahvamajandusharude tarvis õpetati ehituskoolides välja mööblitlislereid, montaažielektrimontööre, pottseppi-müürseppi ja laevamaalreid.

Neil aastail hakati kutseharidussüsteemis kaadrit ette valmistama ka kohaliku majanduse, toiduainetööstuse ja kaubandusettevõtetele.

³⁵ ENSV ORKA, f. R-1941, n. 2, s. 141, l. 224.

³⁶ ENSV ORKA, f. R-1941, n. 11, s. 21, l. 74.

³⁷ Samas, l. 98—99.

³⁸ Kennik, A. Kutseharidussüsteemi õppeasutuste osast, 161—163.

³⁹ ENSV ORKA, f. R-1941, n. 11, s. 17, l. 20.

⁴⁰ ENSV ORKA, f. R-1941, n. 4, s. 405, l. 155.

⁴¹ ENSV ORKA, f. R-1941, n. 11, s. 21, l. 95.

Rätsepat, õmblejate, kingseppade ja juuksurite paremaks väljaõpetamiseks korraldati ümber sellesuunaliste õppeasutuste tegevus. Seni ainu-
sana meeste ja naiste üleriie rätsepaid väljaõpetanud Tehniline Erikutse-
kool nr. 2 (Tallinnas) anti 1959. aastal üle Eesti NSV Kohaliku Majan-
duse Ministeriumi tootmisbaasile, kooli baasettevõtteks kinnitati tolle-
aegne Tallinna Linna Individuaalõmbluse ja Riierteremondi Tööstuskombi-
naat.⁴² Sama aasta sügisel Kohaliku Majanduse Ministeriumilt ülevõetud
Õppekursuste Baas reorganiseeriti Tööstuskooliks nr. 14. Viimane paigu-
tati parematesse ruumidesse, loodi uusi õppekabinette ja -töökodasid, mis
sisustati uute masinate ja seadmetega.⁴³ Laiendati ja tugevdati ka V. Kle-
menti nimelise Tallinna Tehnilise Erikutsekooli (nii nimetati alates 1959.
aasta oktoobrist Tehnilist Erikutsekooli nr. 2) materiaalselt õppebaasi.
Ühtlasi võeti sellealase kaadri ettevalmistamise suurendamiseks plaani
kahe uue, 400 õpilaskohaga kutsekooli ehitamine (üks Tallinna, teine
Pärnusse).⁴⁴ Et ehituse alustamisega viivitati, sai teeninduskaadri välja-
õppe oluline laiendamine tulla kõne alla alles järgneval viisaastakul
(1966—1970).⁴⁵ Seni püüti ettevõtete kaadrivajadust leevendada lühiaja-
liste kursuste abil.

Tööstuskooli nr. 15 asutamisega hakati kutseharidussüsteemis üheaas-
tase õppeaja jooksul koolitama müüjaid, kokki, pagareid, kondiitreid,
komplekivalmistajaid ja teisi analoogiliste kutsealade oskustöölisi. Ka
Tööstuskool nr. 15 (hiljem Linnakutsekool nr. 15) paigutati uutesse õppe-
ja tootmishoonetesse, suurendati õppekabinettide ja tootmistöökodade
arvu, viimased sisustati uute seadmetega. Kooli õpilaskontingent viidi
1963/64. õppeaastaks 375-ni.⁴⁶ Kooli juures organiseeritud kursustel tõst-
sid oma erialast kvalifikatsiooni kokad, müüjad ja teised töötajad. Üksnes
1961. aastal valmistati kursustel ette 70 müüjat suvisele kaubandusvõr-
gule, kvalifikatsiooni tõstis 72 müüjat, 16 kelnerit, 42 kokka ja üheksa
kondiitrit.⁴⁷

Kaadrit vabariigi kalapüügilaevastikule valmistas ette Tehniline Kool
nr. 1 (hilisem Linnakutsekool nr. 1), kinovõrgule Kinotehnikakool (Linna-
kutsekool nr. 7, 1963. aastast Linnakutsekool nr. 2), tekstiilitööstusele
Kreenholmi Manufaktuuri juures asunud Vabrikutehaseõpilaste Kool
(Linnakutsekool nr. 8), raudteetranspordile Raudteekool nr. 1 (Linna-
kutsekool nr. 3) ning teedemajandusele ja autotranspordile Tööstuskool
nr. 18 (Linnakutsekool nr. 9). Nendeski õppeasutustes avati vastavate
rahvamajandusharude täiendava nõudluse kohaselt uusi erialasid (Linna-
kutsekoolis nr. 1 näiteks laevamotoristi, madruse ja kalatööstuse sead-
mete remondilukksepa, Linnakutsekoolis nr. 3 liikuvate elektrijsõidukite
mehaaniku, mootorveduri remondilukksepa ja muud erialad), suurendati
õpilaste arvu, parendati õppe- ja tootmistingimusi, pikendati uue kooli-
seaduse elluviimisel õppeaega.

1960. aastate keskel alustati Linnakutsekooli nr. 2 uue profiili välja-
kujundamist, mis viidi lõpule kümnendi teisel poolel. Avati sidemontööri
eriala, baasettevõtteks kinnitati Tallinna Sidetehnika Ekspluatatsiooni-
sõlm.⁴⁸ Viimane aitas koolil sisustada vajalikud õppekabinetid ja komp-
lekteerida erialaõppejõude. Õppetöö uuel erialal algas 1. novembrist 1965,
õppeaeg kaks aastat.⁴⁹

⁴² ENSV ORKA, f. R-1941, n. 2, s. 123, l. 208.

⁴³ ENSV ORKA, f. R-1941, n. 11, s. 10, l. 7.

⁴⁴ ENSV ORKA, f. R-1941, n. 11, s. 123, l. 245.

⁴⁵ Samas, l. 94—96.

⁴⁶ ENSV ORKA, f. R-1941, n. 11, s. 22, l. 84.

⁴⁷ Samas, l. 141—142.

⁴⁸ ENSV ORKA, f. R-1941, n. 11, s. 123, l. 52.

⁴⁹ Samas, l. 49, 52.

Oluliselt muutus Tööstuskooli nr. 18 (endise Põllumajanduse Mehhaniseerimise Kooli nr. 11) profiil. Traktoristide-masinistide asemel hakati siin aastase õppeaja jooksul koolitama auto-traktori- ja põllumajandusmasinate remondilukkseppi ning elektrimontööre. Kooli baasettevõteteks kinnitati Autotranspordibaas nr. 8 ja Viljandi Teede Valitsus.⁵⁰ Reorganiseerituna Linnakutsekooliks nr. 9 valmistas kool ette autoremondilukkseppi, auto-traktori- ja põllumajandusmasinate remondilukkseppi ning elektrimontööre. 1965. aastal avati veel maalri-krohviija-plaatija eriala. Uute erialade õpetamiseks kujundati ümber kooli materiaalne õppebaas ja kinnitati uued praktikabaasid.⁵¹

Ajalooliselt kujunenud tööjaotuse tõttu õpetati kutsekoolides noortöölisi välja peamiselt oma süsteemile või baasettevõttele. Kui varematel aastatel vajaduse kadumisel mõne eriala järele sellealase kaadri ettevalmistamine lihtsalt lõpetati ja õppeasutus reorganiseeriti vastavalt uutele nõudmistele või kooli tegevus isegi lõpetati, siis vaadeldaval ajavahemikul hakati reorganiseerimise või tegevuse lõpetamise asemel kutsekoolides vastastikuse koopereerumise korras kaadrit ette valmistama ka teiste süsteemidele. Nagu märgitud, hakati raudteekoolis ja kalanduskoolis tööstusele ette valmistama metalliste, ehituskoolides oskustöölisi raudtee vajadusteks, tislereid mööblitööstusele, müürseppi-pottseppi kommunaal-majanduse ettevõtetele. Veel hakati tööstuskallakuga linnakutsekoolides koolitama treialeid põllumajandusele, elektrimontööre energeetikasüsteemile, raudteekoolis aga ehitustele torulukkseppi.⁵² Maakutsekoolides omakorda hakati Eesti NSV Ehitusministeeriumi vajadusteks välja õpetama ekskavaatori- (Paides) ja buldooseri juhte (Järva-Jaanis). Koondise «Eesti Põllumajandustehnika» poolt tehtavateks maaparandustöödeks hakati kutsekoolides traktoristide ja maaparandustööde mehhanisaatorite kõrval ette valmistama ka remondilukkseppi ja treialeid.⁵³

Kutsekoolidevaheline koopereerumine võimaldas eri süsteemide kaadri vajadust kiiremini rahuldada, kokku hoida materiaalseid vahendeid, üksikuid kutsekoole aga spetsialiseerida kindlale erialale.

Kaadrit hakati välja õpetama ka kutsekoolide juures korraldatavatel kursustel. Linnakutsekooli nr. 15 kõrval organiseeriti lepingu alusel kaadri ettevalmistamise ja kvalifikatsiooni tõstmise kursusi ka Tööstuskoolis nr. 14 ja Kinotehnikakoolis. 1961. aastal valmistati neil kursustel kahel erialal ette 123, kvalifikatsiooni tõstis kaheksal erialal 238 inimest (72 müüjat, 39 kinomehaanikut, 28 juuksurit jt.).⁵⁴ 1962. aastal sai kursustel ettevalmistuse või tõstis oma kvalifikatsiooni 3273 töötajat. Nende kõrval õppis 260 inimest kas koduse majapidamise (rõivaste õmblemine) või ühiskondliku ja tööalase tegevuse oskusi (filminäitajad, amatöörautojuhid).⁵⁵ Analoogilisi kursusi korraldati ka järgnevatel aastatel.

Et parandada tööd raskestikasvatatavate alaealiste ja õigusrikkumisi toime pannud noorukite ümberkasvatamisel, rajati Eesti NSV-s 1965. aastal kaks erikutsekooli. 1. augustist hakkas Sindis tööle Erikutsekool nr. 35 poeglastele, kuu hiljem moodustati Kaagveres kutseharidussüsteemi tagasiantud kohaliku internaatkooli baasil Erikutsekool nr. 34 tütarlastele.⁵⁶ Erikutsekoolidesse võeti 14–18 aasta vanuseid seadusega pahuksis olevaid noorukeid, kellele erirežiimilise kasvatuse kõrval tuli selgeks õpetada treiali, montaažilukksepa või rätsepa eriala ning suunata nad seejärel tööle linna- ja maakutsekoolide lõpetajatele kehtestatud korras.

⁵⁰ ENSV ORKA, f. R-1941, n. 2, s. 129, i. 184.

⁵¹ ENSV ORKA, f. R-1941, n. 11, s. 118, l. 189.

⁵² ENSV ORKA, f. R-1941, n. 11, s. 21, l. 117.

⁵³ ENSV ORKA, f. R-1941, n. 11, s. 18, l. 94.

⁵⁴ ENSV ORKA, f. R-1941, n. 11, s. 22, l. 141.

⁵⁵ Samas, l. 26.

⁵⁶ ENSV ORKA, f. R-1941, n. 11, s. 67a, l. 1.

1965. aasta vastuvõtukontingendiks määrati Kaagveres 150 ja Sindis 120 õpilast.⁵⁷

Vabariigi juhtorganid koos Kutsehariduse Peavalitsusega pöörasid suurt tähelepanu kutsehariduse õppeasutuste materiaalse baasi väljaarendamisele. Käsitletaval ajajärgul valmisid uued hooned ehituskoolidele nr. 17 (Tallinnas), nr. 20 (Pärnus), nr. 23 (Narvas), nr. 24 (Kallastel) ja nr. 25 (Tartus).⁵⁸ Vastvalminud avaratesse ruumidesse kolisid ka metallitöölisi ettevalmistavad linnakutsekoolid nr. 6 (Tallinnas) ja nr. 17 (Tartus). Parematesse tingimustesse paigutati teenindajaid ettevalmistavad tööstuskoolid nr. 14 ja nr. 15. Juurdeehituste kaudu laiendati maa-kutsekoolide nr. 25 (Paides), nr. 27 (Väike-Maarjas), nr. 28 (Põltsamaal), nr. 29 (Vigalas), nr. 30 (Helmes) ja nr. 31 (Järva-Jaanis) õppevõi ühiselamupinda.⁵⁹ Uute koolihoonete (eriti ühiselamute) valmimine võimaldas suurendada õpilaste vastuvõttu, järelikult ka oskustöölise ettevalmistamist tervikuna.

Jätkuvalt ehitati ja sisustati uusi õppetöökodasid, rajati uusi õppekabinette ja laboratooriume, täienes linna- ja maakutsekoolide seadme- ja masinapark. Õppe- ja kasvatustöös rakendati neil aastail abinõusid, mis olid suunatud õpilaste kutsealaste teadmiste ja oskuste suurendamisele. Õppeaja pikendamine uue kooliseaduse elluviimisel ja õpilaskontingendi ümberbaseerumine seejärel põhiliselt 8-klassilisele koolile tingisid uute õppeplaanide ja -programmide koostamise ja kehtestamise. Viimastes võeti arvesse teaduse ja tehnika uusimaid saavutusi, samuti mõningaid elu nõudel muutunud seisukohti senistes tõekspidamistes. Varasemast suurem eelharidus ja vanus koos kutsekoolis juurdeõpitavaga andsid õpilastele tugevama üldharidusliku baasi. Sellele tuginedes oli võimalik tõhustada ka erialaste ettevalmistust. Materiaalse õppebaasi tugevnemine võimaldas märgatavalt laiendada õpilaste tootmistegevust. Õppetöökodades rakendati uusi automaat- ja teisi kõrgtootlikkusega tööpinke, asutuste tellimisel mindi üle järjest keerukamate toodete (seadmete) valmistamisele. Pikendati väljaõppe aega koolivälisel õppepraktikal. Aasta-aastalt tihenesid sidemed tehaste, ehituste, majandite ja teiste praktikabaasidega. Esinenud ebakõlade kõrvaldamine võimaldas väljaõpet kohtadel hakata paremini korraldama.

Suuremat tähelepanu hakati pöörama õpilaste kommunistlikule kasvatusesele. 1960/61. õppeaastal viidi kutsekoolides sisse marksistlik-leninliku esteetika ja eetika aluste õpetamine, pärast NLKP XXII kongressi õpiti (üldise õppeplaani tundide arvel) tundma seal vastuvõetud partei programmi ja põhikirja. Et anda õpilastele süvendatumalt poliitiliste teadmiste aluseid, kujundada nendes teaduslikku maailmavaadet ja kommunistlikku teadlikkust, võeti 1963/64. õppeaastast kutsekoolide õppeplaani eraldi õppeainena ühiskonnaõpetus.⁶⁰

Seega viis ühiskondliku tähelepanu koondamine haridusprobleemidele ja nende lahendamisele 1960. aastate esimesel poolel märgatavate muudatusteni nii kutseharidusõppeasutuste võrgus kui õppetöö korralduses. 1959. aastaga võrreldes kasvas 1965. aastaks kutsekoolide arv 19-lt 24-ni, õpilaste arv aga 3930-lt 6319-ni (tab. 1).

Endiste põllumajanduse mehhaniseerimise koolide ja põllumajanduse mehhaniseerimise tööstuskoolide asemel tegutses 1965. aastal seitse maa-kutsekooli. Neist neljas oli põhiprofiiliks põllumajanduse mehhanisaatorite ettevalmistamine, ühes koolitati maaelektrikuid, ühes ekskavaatorijuhte ja maaparandustööde mehhanisaatoreid ning ühes auto-traktori- ja

⁵⁷ ENSV ORKA, f. R-1941, n. 11, s. 66, l. 97.

⁵⁸ ENSV ORKA, f. R-1941, n. 11, s. 22, l. 35.

⁵⁹ ENSV ORKA, f. R-1941, n. 11, s. 18, l. 17, 39.

⁶⁰ ENSV ORKA, f. R-1941, n. 11, s. 8, l. 148.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu Kutsehariduse Peavalitsuse kutsekoolide ja õpilaste arvu dünaamika ajavahemikul 1959—1965 (seisuga 1. jaanuar)*

Oppeasutuse tüüp	1959		1960		1961		1962		1963		1964		1965	
	Koole	Opi-lasi	Koole	Opi-lasi	Koole	Opi-lasi	Koole	Opi-lasi	Koole	Opi-lasi	Koole	Opi-lasi	Koole	Opi-lasi
Tööstuskool	2	617	3	747	6	1659	6	1772	3	1396	—	629	—	111
Raudteekool	1	251	1	300	1	369	1	313	—	137	—	—	—	—
Tehniline kool (tehnikakool)	1	189	1	206	1	130	1	79	—	—	—	—	—	—
Tehniline erikutsekool	2	253	2	294	2	316	2	368	1	279	—	—	—	—
12-aastase õppeajaga kutsekool	1	170	1	196	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ehituskool	5	927	7	1122	8	1635	8	1631	6	1810	—	722	—	22
Vabrikukool (isemajandav autokool)	—	—	1	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Kinotehnikakool	—	—	1	53	1	49	1	48	—	50	—	—	—	—
Vabriku-tehase-õpilaste kool	—	—	3	462	1	273	1	257	—	258	—	101	—	—
Oppekombinaat	—	—	1	254	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Põllumajanduse mehhaniseerimise kool	5	1126	5	875	4	1023	4	1015	—	1053	—	201	—	—
Põllumajanduse mehhaniseerimise tööstuskool	2	397	2	342	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Linnakutsekool	—	—	—	—	—	—	—	—	8	722	17	3160	17	4701
Maakutsekool	—	—	—	—	—	—	—	—	7	275	7	1258	7	1403
Ohtused rühmad ja autojuhi-kursused	—	—	—	65	—	67	—	66	—	75	—	76	—	82
Kokku	19	3930	28	4916	25	5521	25	5549	25	6055	24	6147	24	6319

* Koostamis- ja arvutusalus: ENSV ORKA, f. R-1941, n. 4, s. 363, l. 130, 130p; s. 387, l. 43, 44; s. 407, l. 109, 109p; s. 412, l. 33; s. 434, l. 110; n. 11, s. 31, l. 21; s. 78, l. 44, 45; s. 79, l. 118—120; s. 127, l. 64; s. 129, l. 15.

põllumajandusmasinate remondilukkseppi. Traktoristide kõrval valmistati põllumajanduse vajadusiks ette veel karjafarmide mehhanisaatoreid, autojuhte, seppi ja teisi kitsama eriala oskustöölisi. Endiste eri tüüpi tööstus-, raudtee- ja teiste sellealaste koolide asemel töötas 1965. aastal 17 linnakutsekooli. Nendest oli ehitusalane profiil kaheksal, metalliste koolitati kahes, teenindussfäärile valmistati kaadrit ette kolmes, raudteeerialadel ühes, kinomehaanikuid ja autojuhte ühes, kalandus- ja tekstiili-kaadrit kumbagi ühes õppeasutuses.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu Kutsehariduse Peavalitsuse õppeasutuse lõpetas ajavahemikul 1959—1965 kokku 21 464 oskustöölisi. Koolitüüpide kaupa annab sellest ülevaate tabel 2.

Selgub, et oskustöölise põhikaader, kokku 20 557 lõpetanut, valmistati ette stationaarse (päevase) õppevormi kaudu. Üleliiduliselt võrdlemisi ulatuslikult levinud õhtune õppevorm (näiteks 1965. aastal lõpetas NSV Liidus õhtuse kutsekooli või selle osakonna 135 000 noortöölisi ehk ca 13% kutsekoolide lõpetanutest⁶¹) Eestis sellist levikut ei saanud. 1959. aastal tegevust alustanud autojuhikursused töötasid põhiliselt lepingu alusel ja nendel väljaõppe saanud riiklikult peetavasse üldarvestusse ei läinud. Erandi moodustas kontingent (kokku 907 inimest), kes valmistati ette asutuste suunamisel riikliku plaani alusel.

⁶¹ Народное хозяйство СССР в 1965 г., 583.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu Kutsehariduse Peavalitsuse
kutsekoolide lõpetanud ajavahemikul 1959—1965*

Õppeasutuse tüüp	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	Kokku
Linnakutsekool, sealhulgas tehnikakoolid	941	1598	1875	2650	2479	2093	2411	14 047
Maakutsekool	72	87	41	77	—	—	—	277
	1227	970	1078	785	886	657	907	6 510
Kokku päevased õppeasutused	2168	2568	2953	3435	3365	2750	3318	20 557
Õhtused koolid ja osakonnad (autojuhikursused)	—	125	193	130	151	154	154	907
Üldse kokku	2168	2693	3146	3565	3516	2904	3472	21 464

* Koostamis- ja arvutusalus: ENSV ORKA, f. R-1941, n. 4, s. 355, l. 176; s. 379, l. 49; s. 407, l. 109; s. 409, l. 243; s. 412, l. 29, 30; s. 434, l. 111; n. 11, s. 31, l. 21; s. 88, l. 114; s. 137, l. 210.

Linnakutsekooli lõpetas kokku 14 047 oskustöölist, sellest varasem kontingent endiste tööstus-, raudtee-, ehitus- jt. analoogiliste koolide õppeprogrammide alusel. Neist 277 keskharidusega noort said ajavahemikul 1959—1962 ettevalmistuse tehnikakooli õppeprogrammide järgi.

Valdav enamik linnakutsekoolide lõpetanutest olid ehitustöölised. 26 erialal valmistati neid ette kokku 6264. Kõige rohkem õpetati välja torulukkseppi — 941, järgnesid müürsepad (899), maalrid (624), krohvi- ja krohvijad (576) jt. Liiterialadel said ettevalmistuse 316 krohvijat-maalrit-plaatijat, 259 betoneerijat-armeerijat, 239 krohvijat-maalrit jne. Montaažerialadel jõuti ette valmistada 232 müürseppa-monteerijat, 93 kraanajuhti, 49 lukkseppa-monteerijat jne. Linnakutsekool nr. 5 Kallastel andis ehitusorganisatsioonidele 497 montaažielektrimontööri. Tööle asusid lõpetanud enamasti vabariigi ehitusorganisatsioonides Tallinnas, Tartus, Narvas, Pärnus, Kingissepas ja mujal. Mõne kitsama eriala oskustöölisi suunati ka mujale, näiteks mööblitöölisi mööblivabrikutesse, laevamaalreid laevatehastesse jne.

Metallitöölisi koolitati välja 1999. Kui 1959. aastal lõpetas kutsekooli metallitöö erialadel 146, siis 1965. aastal juba 388 oskustöölist. Treialeid valmistati neil aastail ette 522, tööriistalukkseppi 393, tööstusseadmete remondilukkseppi 352 jne. Tööle asuti peamiselt Tallinna tehastes, aga ka Tartus ja teistes vabariigi linnades. Mõningal määral suunati lõpetanud (näit. treialeid) ka põllumajandusettevõtete remonditöökojadesse.

Tekstiilitöölisi koolitas põhiliselt Linnakutsekool nr. 8. 1132 lõpetanut asus valdav enamik tööle Eesti NSV suurimas käitises — puuvillakombinaadis «Kreenholmi Manufaktuur». Raudteetranspordile valmistati kaheksal erialal ette 544 oskustöölist, neist kõige rohkem vaguniremondilukkseppi (143) ja vedurijuhi abisid (125). Tööle asuti Balti Raudteekonnan Eesti Raudteel Tallinnas, Tartus, Tapal jm. Autotranspordi tarvis õpetas autoremondilukkseppi ja autoelektrikuid välja põhiliselt Linnakutsekool nr. 9, aga ka linnakutsekoolid nr. 3 ja nr. 17. Ajavahemikul 1962—1965 lõpetas kahel nimetatud erialal kokku 318 inimest.

Kalalaevastikule valmistas kaadrit Linnakutsekool nr. 1. 673 lõpetanut oli laevamehaanikuid 189, laevajuhte (tüürimehi) 150, raadiooperaatoreid ja 1. klassi madruseid kumbagi 122, laevamotoriste 67 ja kalatööstuse seadmete remondilukkseppi 22. Tööle asuti vabariigi kalalaevastikus, aga ka kalurikolhoosides, kalakombinaatides jm.

V. Klementi nimelise Tehnilise Erikutsekooli lõpetas 336 meeste ja naiste üleriie te rätsepat. Selle kooli kõrval hakkas vabariik 1960. aastast teeninduskaadrit saama ka Linnakutsekoolist nr. 4. Viimase lõpetas 324 rätsepat ja õmblejat, 162 juuksurit, 72 pealsetegijat ja 47 remondilukkseppa. Tööle asuti Tallinna õmbluskombinaadis «Lembitu», naha- ja jalatsikombinaatides Tallinnas ja Tartus, rajoonide tööstuskombinaatides «Leola», «Järva», «Haapsalu», «Jõgeva» jne. Kinotehnikakoolist väljaarenenud Linnakutsekool nr. 2 andis vabariigi kinovõrgule 335 kinomehaanikut.

Uudne oli kaadri ettevalmistamine kutseharidussüsteemis kaubandus- ja toitlustusettevõtetele. Vastmoodustatud Linnakutsekooli nr. 15 lõpetas 493 tööstus- ja toidukaupade müüjat, 370 kokka, 342 pagarit ja kondiitrit, 59 kompektivalmistajat jne. Siit said vajalikku kaadrit vabariigi leivatehased ja -kombinaadid, kohvikud, sööklad, kaubamajad, tööstus- ja toiduainekauplused jt. ettevõtted üle Eesti.

Maakutsekoolid lõpetas vaadeldaval ajavahemikul 6510 inimest. Vastavalt nende koolide profiilile sai kõige enam lõpetanuid — 4842 — traktoristi-masinisti kutse. Veel lõpetas 614 autode, traktorite ja põllumajandusmasinate remondilukkseppa, 603 elektrimontööri, 394 ekskavaatorijuhti, 160 loomakasvatustehnikate mehhanisaatorit, 113 maaparandustööde mehhanisaatorit, väiksemal arvul veel teistegi erialade oskustöölisi. Lõpetanud suunati peamiselt vabariigi kolhoosidesse ja sovhoosidesse, aga ka koondise «Eesti Põllumajandustehnika» ettevõtetesse. Mõningane osa üksikute erialade oskustöölisi suunati tööle ka mujale — metsa- ja katsemajanditesse, lihakombinaatidesse, energiasüsteemi ettevõtetesse, buldooseri- ja ekskavaatorijuhte ka ehitustrustidesse ja teedevalitsustesse. Kaadrit said ka Jõgeva Sordiaretusjaam, Tooma Katsebaas, Viivikonna kaevandus ja teised ettevõtted.

Nii kujunesid maakutsekoolid neil aastail heal tasemel spetsialiseeritud õppeasutusteks, kus rõhuv enamik noori õppis kõige vajalikul, traktoristi-masinisti kutsealal, millega orgaaniliselt seostus autoala ja lukksepatöö õppimine. Teiste erialade oskustöölisi õpetati välja vähem, kuid ikkagi sel määral, nagu seda vajas vabariigi rahvamajandus. Siiski jäi mõnel noorte hulgas vähem populaarsel kutsealal (näiteks sepad-keevitajad) vajalik kaader kutsekoolides ette valmistamata ning nende väljaõpetamist tuli organiseerida seoses igapäevase kutsetööga.

Aastail 1959—1965 arenes edasi ja täiustus märgatavalt Eesti NSV kutsekoolide võrk. Traditsiooni kohaselt said kutseharidussüsteemi õppeasutustest kaadrit tööstusettevõtted, põllumajandus, raudteetransport ja ehitusorganisatsioonid, märgatavalt rohkem varematest aastatest kergetööstusettevõtted ja kalalaevastik. Esmakordselt Nõukogude Eestis hakati siin kaadrit ette valmistama teenindus-, kaubandus- ja toitlustusettevõtetele, samuti autotranspordile. See oli uue kooliseadusega seoses tehtud ümberkorralduste olulisemaid tulemusi ning 21 464 oskustöölise ettevalmistamisega andsid kutsekoolid omapoolse panuse Nõukogude Eesti tööstuse, põllumajanduse ja kultuuriasutuste kindlustamisel erialase kaadriga.

Tendentsi kutseharidussüsteemi õppeasutuste osatähtsuse kasvule oskustöölise ettevalmistamisel võis täheldada ka üleliidulises ulatuses. Kui 1959. aastal lõpetas Nõukogude Liidus kutsekooli 582 700, siis 1965. aastal juba 1 042 200 inimest. Naabervabariikidest olid Leedu NSV-s vastavad näitajad 1959. aastal 3900 ja 1965. aastal 7300 inimest, Läti NSV-s vastavalt 3700 ja 8900 inimest.⁶²

⁶² Народное хозяйство СССР в 1961 году. Статистический ежегодник. М., 1962, 589; Народное хозяйство СССР в 1965 г., 584.

Siiski jäi kutseharidussüsteemi osa oskustöölise ettevalmistamisel vabariigi rahvamajandusele tegelike vajadustega võrreldes veel tagasihoidlikuks. Endiselt jäi oskustöölise kaadri kõige massilisemaks ettevalmistamise viisiks nende väljaõpetamine vahetult tootmisettevõtetes. Ajavahemikul 1959—1965 sai tootmises väljaõppe 142 707 inimest ehk 86,4%.⁶³ Kutseharidussüsteemi osaks jäi eespool nimetatud 21 464 oskustöölise (13%) ja ametkondlike kutsekoolide osaks 1071 oskustöölise (0,6%). Need arvud osutavad suurtele reservidele kutseharidussüsteemi edasises arengus.

1961—1965 oli töölise ja teenistujate arvu aasta keskmine juurdekasv Eesti NSV rahvamajanduses 19 700.⁶⁴ Sellest langes kutseharidussüsteemi koolidele keskmiselt 3320 ehk 16,9%.

Võrreldes varasemate perioodidega (aastail 1946—1950 keskmiselt 16,2% ja aastail 1951—1955 17,1%) ilmneb, et kutseharidussüsteemi koolide osakaal oskustöölise kaadri ettevalmistamisel Eesti NSV rahvamajandusele 1960. aastate esimesel poolel jäi ligikaudu nende aastate keskmisele tasemele, võrreldes aga 1950. aastate teise poolega (aastail 1956—1960 14,7%) tegi sammu edasi.

1960. aastate esimesel poolel alguse saanud kutseharidussüsteemi osatähtsuse kasv oskustöölise ettevalmistamisel jätkus ka kümnendi teisel poolel, samuti järgmistel aastakümnetel. Avati uusi erialasid, kasvas veelgi õpilaste arv, tõustus noorte kutsealane ettevalmistus. Kutseharidussüsteemis taastati tehnikakoolide õppegrupid, algas üleminek kutsekoolide süsteemile. Kutseharidussüsteemi õppeasutused nii Nõukogude Eestis kui ka NSV Liidus tervikuna hakkasid rohkem vastama neile nõuetele, mida sellele süsteemile esitas ühiskonna sotsiaalne ja majanduslik areng.

⁶³ История рабочего класса Советской Эстонии. Таллин, 1985, 511.

⁶⁴ Eesti NSV rahvamajandus 1975. aastal. Statistika aastaraamat. Tln., 1976, 226.

Eesti NSV Teaduste Akadeemia
Ajaloos Instituut

Esitanud V. Maamägi

Toimetusse saabunud
24. VI 1986

Ахто КЕННИК

РАЗВИТИЕ СИСТЕМЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ЭСТОНСКОЙ ССР И ЕЕ РОЛЬ В ПОДГОТОВКЕ КВАЛИФИЦИРОВАННЫХ КАДРОВ В 1959—1965 ГГ.

На основе закона «Об укреплении связи школы с жизнью и о дальнейшем развитии системы народного образования в СССР», принятого Верховным Советом СССР в декабре 1958 г., в нашей стране было введено обязательное 8-летнее образование, важнейшая роль отводилась профессионально-техническому образованию, разного типа профессиональные учебные заведения были реорганизованы в городские и сельские профессионально-технические училища (ПТУ). Такой же путь, но с учетом местных особенностей, прошли и профессиональные учебные заведения Эстонской ССР. В сентябре 1959 г. прежнее Эстонское республиканское управление трудовых резервов было преобразовано в Главное управление профессионально-технического образования при Совете Министров Эстонской ССР. В его подчинение были переданы все бывшие школы трудовых резервов — всего 20, а также шесть профессиональных учебных заведений и школ типа ФЗУ, ранее подведомственных ряду министерств.

В последующие годы система профессионально-технического образования Советской Эстонии постепенно совершенствовалась в соответствии с новыми потребностями народного хозяйства республики. Были открыты новые учебные заведения, преобразованы действующие, увеличился набор учащихся. В 1962—1963 гг. разного типа учебные заведения были реорганизованы в городские и сельские ПТУ. Стали больше готовить механизаторов сельского хозяйства, строителей, металлистов, а также приступили к подготовке квалифицированных кадров для сферы бытового обслуживания, торговли и пищевой промышленности.

В результате предпринятых мер в 1959—1965 гг. система профессионально-технического образования в Эстонской ССР заметно развилась и усовершенствовалась. В 1965 г. в Советской Эстонии работало 17 городских и семь сельских ПТУ, число учащихся в них увеличилось с 3930 в 1959 г. до 6319 в 1965 г. За эти годы городские ПТУ окончили 14 047 человек, сельские ПТУ — 6510 и их вечерние отделения — 907. Рабочая молодежь пополнила кадры промышленных предприятий, сельского хозяйства, строительных организаций и железнодорожного транспорта. Заметно больше выпускников было направлено на предприятия легкой и рыбной промышленности, впервые получили подготовленных специалистов предприятия бытового обслуживания и пищевой промышленности, торговли и автотранспорт. Увеличение набора учащихся, а также их подготовка для новых отраслей народного хозяйства — важнейшие последствия преобразований, проведенных в связи с новым законом о школе. Подготовив 21 464 квалифицированных рабочих, профессиональные учебные заведения Эстонской ССР внесли существенный вклад в дело обеспечения народного хозяйства республики необходимыми рабочими кадрами. Учебные заведения системы профессионально-технического образования как в целом в СССР, так и в Советской Эстонии стали больше соответствовать тем требованиям, которые предъявляло к ним социально-экономическое развитие советского общества.

*Институт истории
Академии наук Эстонской ССР*

Поступила в редакцию
24/VI 1986

Ahto KENNIK

THE DEVELOPMENT AND CONTRIBUTION OF VOCATIONAL SCHOOLS TO THE TRAINING OF QUALIFIED LABOUR IN THE ESTONIAN SSR IN 1959—1965

Following the law "On strengthening ties between school and life and improving the educational system in the USSR" adopted in December 1958 by the Supreme Soviet of the USSR an 8-year compulsory preliminary education was enacted. In carrying the law into practice the role of the vocation-educational system in the educational system increased. Different types of vocational schools were reorganized into unitary town and village vocational schools. With local peculiarities considered, the Soviet Estonian vocation-educational system underwent the same change. In September 1959, the Central Board of the Vocational Education of the Estonian Council of Ministers was formed in place of the Republican Labour Reserves Board. All the former Labour Reserves schools were subjected to the Board, 20 schools all in all. From other systems six vocational schools were taken over.

During the next years, taking into account the new demands of national economy the vocation-educational system improved. New schools were established, the existing ones were reorganized, the number of pupils enrolled increased. In the years 1962—1963 different types of schools were reorganized into a unitary town and village vocational school system. The training of qualified labour for the mechanization of agriculture, construction, the metal industry and other branches of national economy increased considerably. For the first time workers for the local economy, commerce and food industry came to be trained.

In 1959—1965 the vocation-educational system of the Estonian SSR underwent further improvement. In 1965 there were 17 town and 7 village vocational schools in the Estonian SSR, the number of pupils increased from 3930 in 1959 to 6319 in 1965. In these years the town vocational schools trained 14 047 specialists, the village vocational schools 6510 and their evening departments 907 specialists. The graduates became engaged in industrial enterprises, agriculture, building organizations and railway transport; their role in light-industry enterprises and the fish industry increased significantly as compared with the previous years. For the first time in the Estonian SSR the vocation-educational system trained qualified labour for service, commerce, public catering and motor transport. The training of qualified labour for new branches of national economy and the increased number of pupils admitted was one of the essential results of the reorganization of the school system. In the period 1959—1965 the vocational schools trained 21 464 specialists and thus contributed to providing the qualified labour needed in the Soviet Estonian national economy. The vocation-educational schools began to correspond to the needs of the social and economic development of the society both in the Soviet Union and Soviet Estonia.

*Academy of Sciences of the Estonian SSR,
Institute of History*

Received
June 24, 1986